Nyheter från Europadomstolen — andra kvartalet 1998

Av justitierådet HANS DANELIUS

Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna (i det följande kallad ”Europadomstolen”) har under andra kvartalet 1998 meddelat följande domar:[1]

1. Estima Jorge mot Portugal (dom 21.4.1998)

Enligt ett avtal som ingicks inför en notarie lånade klaganden Amélia Estima Jorge och en annan person ut ett penningbelopp till makarna O. mot pantsäkerhet i en fastighet. Eftersom makarna O. inte fullgjorde sina skyldigheter enligt avtalet, väckte långivarna i november 1981 talan vid domstol i Lissabon med yrkande att pantsäkerheten skulle tas i anspråk. Sedan makarna O. trots uppmaning från denna domstol inte betalat sin skuld, vände sig domstolen i Lissabon till en domstol i Cascais, inom vars jurisdiktionsområde fastigheten var belägen, med en begäran om att fastigheten skulle utmätas. Utmätning skedde i februari 1983.

Amélia Estima Jorge begärde härefter att fastigheten skulle försäljas exekutivt. En exekutiv auktion hölls i mars 1985 men ogiltigförklarades genom domstolsbeslut i maj 1985 på begäran av en annan borgenär. Detta beslut överklagades av den som ropat in fastigheten på auktionen, men hans talan ogillades i oktober 1988. I januari 1989 överfördes målet till domstolen i Lissabon.

En ny auktion utsattes att äga rum i maj 1989. Emellertid fick Amélia Estima Jorge kännedom om att fastigheten hade sålts redan i februari 1989 på begäran av skattemyndigheterna på grund av obetalda skatter. Hon begärde då utmätning av en del av köpesumman. Detta ledde till ett långvarigt rättsligt förfarande. I januari 1993 beslöts slutligen om utmätning för hennes räkning av det överskott som uppkommit vid försäljningen, varefter hon i november 1994 erhöll en viss summa pengar.

Amélia Estima Jorge klagade över att kravet i artikel 6:1 i Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna (i det följande kallad ”konventionen”) på ett avgörande inom skälig tid inte hade respekterats. Portugisiska regeringen invände att artikel 6:1 inte var tillämplig, eftersom det var fråga om ett indrivningsförfarande som

[1] Tidigare kvartalsöversikter har varit införda i SvJT 1995 s. 532 ff., 602 ff. och 764 ff., 1996 s. 71 ff., 368 ff. och 773 ff., 1997 s. 42 ff., 378 ff., 553 ff. och 756 ff. samt 1998 s. 16 ff. och 357 ff.

inte syftade till att avgöra en tvist om Amélia Estima Jorges civila rättigheter.

Europadomstolen framhöll, under hänvisning till tidigare praxis (se bl. a. fallen Martins Moreira mot Portugal, SvJT 1991 s. 298, Silva Pontes mot Portugal, dom 23.3.1994, Zappia mot Italien, SvJT 1996 s. 787 f., Hornsby mot Grekland, SvJT 1997 s. 391 f., och Robins mot Storbritannien, SvJT 1997 s. 768 f.), att verkställighet av en dom är att anse som en del av det förfarande som omfattas av artikel 6. I detta fall var det visserligen fråga om verkställighet inte av en dom utan av en exigibel notariatshandling, men detta hindrade inte att indrivningsförfarandet var avgörande för att Amélia Estima Jorges rättigheter skulle få praktisk effekt. Artikel 6:1 var därför tillämplig.

När det gällde indrivningsförfarandets längd hade det enligt Europadomstolens mening förekommit en rad dröjsmål, för vilka myndigheterna var ansvariga, och den totala tidslängden om 13 år var inte förenlig med artikel 6:1.

2. Daud mot Portugal (dom 21.4.1998)

Klaganden Daud, som var argentinsk medborgare, arresterades vid sin ankomst till Lissabon på grund av att han innehade falskt pass och medförde kokain.

Under förundersökningen i Portugal förordnades en offentlig försvarare för Daud. Försvararen var emellertid helt passiv och hade inte någon kontakt med Daud. Denne fann sig därför föranlåten att utan juridiskt biträde inge framställningar om att han skulle försättas på fri fot och om att domstolsförfarandet skulle inledas. Den senare framställningen avvisades därför att den var avfattad på spanska och inte på portugisiska. Även en begäran av Daud att viss ytterligare utredning skulle göras och att han skulle få tillfälle att sammanträffa med sin försvarare lämnades utan avseende av samma skäl. Efter någon tid begärde den offentlige försvararen sitt entledigande på grund av sjukdom. Domstolen utsåg en ny offentlig försvarare för Daud, men detta skedde först några dagar innan rättegången mot honom skulle inledas.

Daud dömdes därefter till nio års fängelse, och han överklagade denna dom till Högsta domstolen. Han anförde genom sin offentlige försvarare som skäl för överklagandet vissa processuella brister i handläggningen samt en felaktig tillämpning av straffprocesslagen. Högsta domstolen avvisade överklagandet på grund av att skälen för överklagandet inte hade varit tillräckligt precisa, eftersom de inte hade innehållit uppgift om de lagbestämmelser som skulle ha överträtts eller om det sätt på vilket dessa bestämmelser enligt Dauds mening borde ha tolkats eller tillämpats.

Inför Europadomstolen klagade Daud över brott mot artikel 6 punkterna 1 (rätt till en rättvis rättegång) och 3:c) (rätt till en försvarare) i konventionen, bestående i att hans försvar varit bristfälligt till följd av hans offentlige försvarares försumlighet.

Europadomstolen framhöll att det sätt på vilket en försvarare sköter sitt uppdrag i allmänhet är en angelägenhet mellan försvararen och den tilltalade och att myndigheterna har anledning att ingripa endast om brister i försvararens sätt att utföra sitt uppdrag antingen är uppenbara eller särskilt bringas till myndigheternas kännedom.

I förevarande fall hade den förste offentlige försvararen inte vidtagit några åtgärder alls för att bistå Daud. Den andre försvararen hade inte fått tillräcklig tid för att läsa in målet, eventuellt besöka sin klient i fängelset och förbereda hans försvar. Högsta domstolen hade inte botat bristerna, eftersom överklagandet hade avvisats på grund av otillräcklig presentation av grunderna. Daud hade således inte haft förmånen av ett praktiskt och effektivt försvar på sätt som krävdes enligt artikel 6:3:c).

Frågan var då om myndigheterna hade haft anledning att ingripa. I detta hänseende konstaterade Europadomstolen att Dauds egen begäran om att domstolsförfarandet skulle inledas hade avvisats huvudsakligen därför att den varit avfattad på spanska. En senare begäran om viss ytterligare utredning hade lämnats utan avseende av samma skäl. En begäran om ett samtal med den förste offentlige försvararen, som ännu inte hade tagit kontakt med Daud, hade också lämnats obeaktad, eftersom den varit skriven på ett främmande språk. Denna begäran hade emellertid bort ge domstolen anledning att klarlägga hur försvararen egentligen skötte sitt uppdrag. Dessutom borde domstolen ha insett att den andre försvararen fått för kort tid till sitt förfogande för att lägga upp försvaret och därför eventuellt ha uppskjutit rättegången.

Sammanfattningsvis fann Europadomstolen att Dauds rätt enligt artikel 6 punkterna 1 och 3:c) hade kränkts.

3. Richard mot Frankrike (dom 22.4.1998)
4. Pailot mot Frankrike (dom 22.4.1998)
5. Henra mot Frankrike (dom 29.4.1998)
6. Leterme mot Frankrike (dom 29.4.1998)

Samtliga dessa mål avsåg personer som genom blodtransfusioner hade smittats med HIV-virus och som med anledning härav väckt skadeståndstalan mot franska staten vid förvaltningsdomstol. Tidigare klagomål till Europakommissionen för de mänskliga rättigheterna över att deras skadeståndsyrkanden i strid med artikel 6:1 i konventionen inte hade prövats inom skälig tid hade lett till förlikningar, som fastställts av kommissionen. Enligt dessa förlik-

ningar hade franska staten åtagit sig att betala vissa penningbelopp till klagandena samtidigt som dessa avstått från att framföra ytterligare krav mot staten.

Sedan förlikningarna ingåtts, fortsatte emellertid förfarandena vid de franska domstolarna under avsevärd tid, och de nu aktuella målen vid Europadomstolen avsåg klagomål över att klagandenas anspråk inte heller efter förlikningarna hade avgjorts inom skälig tid. Franska regeringen invände att klagandena genom förlikningarna hade avstått från ytterligare anspråk och att deras nya klagomål därför inte kunde prövas.

Europadomstolen fann att klagandena genom förlikningarna avstått från krav endast med avseende på tiden fram till dess förlikningarna ingicks men inte i fråga om senare förfaranden. Domstolen var därför oförhindrad att pröva om tidslängden av förfarandena efter förlikningarna varit skälig eller inte.

I fallet Richard hade förlikning ingåtts i januari 1996, och målet var fortfarande anhängigt vid den administrativa appellationsdomstolen, *cour administrative d'appel*, i Paris, när Europadomstolen avgjorde målet i april 1998. I fallet Pailot hade förlikning ingåtts i juni 1995, och målet avgjordes slutligen av *Conseil d'Etat* i april 1997. I fallet Henra hade förlikning ingåtts i november 1995, och målet var alltjämt anhängigt vid den administrativa appellationsdomstolen i Paris vid tiden för Europadomstolens avgörande i april 1998. I fallet Leterme hade förlikning ingåtts i september 1995, och även detta mål var anhängigt vid samma appellationsdomstol när Europadomstolen avgjorde målet i april 1998.

Enligt Europadomstolens mening var tidslängden efter förlikningarna inte skälig i något av de fyra fallen, framför allt med hänsyn till klagandenas hälsotillstånd och den stora betydelse som målen hade för dem. Det förelåg således i de fyra fallen brott mot artikel 6:1.

Målet följer den praxis som Europadomstolen utvecklat i en rad avgöranden rörande tidslängden för processer om skadestånd till HIV-smittade personer (fallen X mot Frankrike, SvJT 1994 s. 361, Vallée mot Frankrike, dom 26.4.1994, Karakaya mot Frankrike, dom 26.8.1994, och A m. fl. mot Danmark, SvJT 1996 s. 369 f.).

7. S.R. mot Italien (dom 23.4.1998)

Klaganden S.R. var en pensionerad statstjänsteman, som i juli 1988 väckte talan mot staten vid räkenskapsdomstolen, *Corte dei Conti*, i Rom med begäran om upphävande av vissa beslut, enligt vilka en tjänstgöringsperiod om cirka ett år inte skulle beaktas vid beräkning av hans pension. I december 1993 överlämnades målet till domstolens regionala avdelning för Toscana, som vilandeförklarade målet i avvaktan på att domstolen i plenum skulle fatta beslut

om de regionala avdelningarnas jurisdiktion. Ett sådant beslut meddelades i juli 1994. Genom dom i maj 1995, som blev tillgänglig i september 1995, biföll domstolens avdelning för Toscana delvis klagandens talan.

Frågan i målet inför Europadomstolen var om den italienska domstolen hade meddelat sin dom inom skälig tid, vilket krävdes enligt artikel 6:1 i konventionen.

Den italienska regeringen hänvisade till att förfarandet vid räkenskapsdomstolen hade försenats av en reform, som genomförts för att effektivisera proceduren vid denna domstol. Europadomstolen ansåg emellertid att denna omständighet endast hade medfört en mindre fördröjning och att det förekommit andra perioder då räkenskapsdomstolens handläggning varit påfallande långsam. Den totala tidslängden, som översteg sju år, kunde därför inte anses skälig, och det förelåg en kränkning av artikel 6:1 i konventionen.

8. Fisanotti mot Italien (dom 23.4.1998)

Klaganden Fisanotti, som var en förtidspensionerad statstjänsteman, väckte i juli 1992 talan vid räkenskapsdomstolen, *Corte dei Conti*, med yrkande om att erhålla högre pension på grund av sjukdom som orsakats av hans arbete. Målet var alltjämt anhängigt där, när Europadomstolen meddelade sin dom i april 1998.

Frågan var om Fisanotti åtnjutit sin rätt enligt artikel 6:1 i konventionen till ett rättsligt avgörande inom skälig tid. Europadomstolen, som fann att flera dröjsmål i förfarandet var att tillskriva räkenskapsdomstolens handläggning, konkluderade att artikel 6:1 inte hade respekterats.

9. Doustaly mot Frankrike (dom 23.4.1998)

Klaganden Doustaly var arkitekt och hade av staden Nîmes fått i uppdrag att utföra arbeten på en skola. Det uppstod en tvist mellan honom och staden i frågan huruvida han fullgjort sina kontraktsförpliktelser. Staden, som ansåg så inte vara fallet, vägrade att betala hela det överenskomna arvodet.

I juli 1985 väckte Doustaly talan mot staden vid förvaltningsdomstolen, *tribunal administratif*, i Montpellier med yrkande att staden skulle förpliktas betala honom ett resterande arvodesbelopp. I juli 1993 ålade förvaltningsdomstolen staden att betala en del av det yrkade beloppet. Doustaly, som ansåg det utdömda beloppet otillräckligt, överklagade domen till den administrativa appellationsdomstolen, *cour administrative d'appel*, i Bordeaux. I juli 1994 fastställde appellationsdomstolen underinstansens dom med viss justering.

Frågan i målet var om Doustaly hade åtnjutit sin rätt enligt artikel 6:1 i konventionen till en rättegång inom skälig tid.

Europadomstolen, som konstaterade att rättegångsförfarandet hade sträckt sig över en tid av omkring nio år, fann att vissa dröjsmål var att tillskriva förvaltningsdomstolen. Dessutom var förfarandet av stor betydelse för Doustaly, eftersom det hade samband med utövandet av hans yrkesverksamhet. Tidslängden kunde därför inte anses skälig, och konklusionen var att det förelåg ett brott mot artikel 6:1 i konventionen.

10. Bernard mot Frankrike (dom 23.4.1998)

Klaganden Bernard var misstänkt för att ha begått flera väpnade rån. I två expertutlåtanden, det ena ett psykiatriskt och det andra ett medicinskt-psykologiskt utlåtande, uttalade sig de undersökande läkarna på ett sätt som tydde på att de utgick från att Bernard var skyldig till brotten. Åtal väcktes vid jurydomstolen, *cour d'assises*, där Bernard utan framgång angrep de båda expertutlåtandena på grund av att experterna hade uttalat sig om hans skuld. Bernard dömdes för väpnade rån till tio års fängelse.

Vid Europadomstolen gjorde Bernard gällande att de båda expertutlåtandena kränkte hans rätt enligt artikel 6:1 i konventionen till en rättvis rättegång och hans rätt enligt artikel 6:2 i konventionen att betraktas som oskyldig.

Europadomstolen fann att de båda läkarna haft till uppgift att undersöka om Bernard led av någon psykisk avvikelse och om det i så fall kunde finnas ett samband mellan denna avvikelse och de brott som han var anklagad för. De hade därför som en arbetshypotes måst utgå från att han faktiskt hade begått dessa brott. Under det fortsatta förfarandet hade Bernard haft möjlighet att angripa expertutlåtandena. Europadomstolen fann vidare att den fällande domen mot Bernard hade grundats på den samlade bevisningen i målet. Under sådana omständigheter ansåg domstolen inte att utlåtandena i fråga, vilka utgjorde endast ett av de element som förelagts juryn, kränkte Bernards rätt att få en rättvis rättegång och att presumeras vara oskyldig fram till dess att det fanns en fällande dom emot honom. Med 8 röster mot 1 konkluderade domstolen att artikel 6 punkterna 1 och 2 inte hade kränkts.

11. Selçuk och Asker mot Turkiet (dom 24.4.1998)

Klagandena Keje Selçuk och Ismet Asker bodde i byn Islamköy i distriktet Kulp, provinsen Diyarbakir, i sydöstra Turkiet. De gjorde inför Europadomstolen gällande att soldater från Kulp hade uppsåtligen bränt ner deras hus i juni 1993 och senare återvänt för att bränna ner också en kvarn som tillhörde Keje Selçuk. Båda kla-

gandena hade tvingats lämna byn. Dessa anklagelser bestreds av turkiska regeringen.

Europakommissionen för de mänskliga rättigheterna, där målet först handlagts, hade företagit en utredning och bl. a. hört ett stort antal vittnen. På grundval av utredningen fann kommissionen klagandenas anklagelser bestyrkta bortom rimligt tvivel. Europadomstolen anslöt sig till denna slutsats.

Europadomstolen fann att förstörelsen av klagandenas hus och egendom skett under sådana omständigheter och haft sådana konsekvenser för klagandena att de måste anses ha utsatts för omänsklig behandling i strid med artikel 3 i konventionen. Samma handlingar innefattade också brott mot klagandenas rätt enligt artikel 8 i konventionen till respekt för deras privat- och familjeliv och deras hem samt deras rätt till skydd för egendom enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen. Eftersom myndigheterna inte hade företagit någon grundlig och effektiv utredning av händelserna, hade klagandena inte heller åtnjutit sin rätt enligt artikel 13 i konventionen till ett effektivt rättsmedel med avseende på brott mot konventionen.

12. Mavronichis mot Cypern (dom 24.4.1998)

Klaganden Mavronichis sökte en tjänst som chef för räkenskapsavdelningen vid en offentlig myndighet, men en annan kandidat utnämndes till befattningen. I april 1987 väckte Mavronichis talan mot myndigheten i fråga vid distriktsdomstolen i Nicosia med yrkande om skadestånd. Genom dom som meddelades i november 1990 tillerkändes Mavronichis visst skadestånd. Domen överklagades av båda parter till Cyperns högsta domstol, som i juni 1995 ogillade Mavronichis yrkande.

Vid Europadomstolen klagade Mavronichis över att hans skadeståndsyrkande inte prövats av de cypriotiska domstolarna inom skälig tid och gjorde gällande att artikel 6:1 i konventionen i detta hänseende blivit kränkt.

Den första frågan var om artikel 6:1 i konventionen var tillämplig i detta fall. Europadomstolen erinrade om att tvister om anställning i offentlig tjänst enligt praxis (t. ex. fallet Neigel mot Frankrike, SvJT 1997 s. 387 f.) inte ansågs gälla civila rättigheter. Emellertid avsåg målet vid de cypriotiska domstolarna inte frågan om Mavronichis skulle få offentlig anställning utan om han skulle tillerkännas skadestånd. Målet gällde därför väsentligen ett pekuniärt anspråk, vilket medförde att tvisten föll inom ramen för artikel 6:1.

När det sedan gällde omständigheterna i det konkreta fallet konstaterade Europadomstolen att prövningen vid de cypriotiska domstolarna hade pågått i mer än åtta år och två månader. Visser-

ligen var en del av denna tid att hänföra till perioden före den 1 januari 1989, som inte omfattades av Cyperns godtagande av den enskilda klagorätten. Emellertid hade det därefter förekommit en betydande fördröjning, framför allt under handläggningen i Högsta domstolen, och på grund härav kunde Mavronichis inte anses ha fått sitt anspråk prövat inom skälig tid. Artikel 6:1 i konventionen hade därför enligt Europadomstolens mening blivit kränkt.

13. Gautrin m. fl. mot Frankrike (dom 20.5.1998)

Klagandena var ett stort antal läkare, vilka alla tillhörde organisationen ”S.O.S. Médecins”. Denna organisation hade till syfte att ge patienter tillgång till snabb sjukvård i akuta fall. Vissa andra sammanslutningar av läkare liksom flera distriktsråd av läkarsamfundet, *conseils départementaux de l'Ordre des médecins*, var kritiska till att beteckningen ”S.O.S. Médecins” användes på vederbörande läkares bilar, i telefonkataloger och i broschyrer. De gjorde gällande att detta stred mot förbudet mot reklam i reglerna för läkaretik, och vissa läkarorganisationer väckte talan härom vid läkarförbundets regionala råd, *conseil régional de l'Ordre des médecins*, i Ile-de-France. Detta råd fann att det var fråga om brott mot de etiska reglerna och dömde klagandena i detta mål till varierande disciplinstraff. Avgörandet överklagades till läkarförbundets nationella råds disciplinnämnd, *section disciplinaire du conseil national de l'Ordre des médecins*, som anslöt sig till uppfattningen att reglerna för läkeretik hade överträtts men mildrade de disciplinära påföljderna.

Klagandena gjorde vid Europadomstolen gällande att artikel 6:1 i konventionen hade kränkts i två hänseenden, nämligen dels på grund av att det inte hållits någon offentlig förhandling inför de disciplinära organen, dels på grund av att dessa till följd av sin sammansättning inte kunde anses ha varit opartiska domstolar.

I förstnämnda hänseende var ostridigt i målet att den lag som gällt under den aktuella tiden inte hade gjort det möjligt att hålla offentliga förhandlingar i denna typ av mål. Med hänsyn härtill och eftersom det inte ens gjorts gällande att något av de i artikel 6:1 nämnda undantagen från offentlig handläggning var tillämpligt i detta fall, fann Europadomstolen att det i detta hänseende förelåg ett brott mot artikel 6:1.

Såvitt gällde kravet på rättegång inför en opartisk domstol konstaterade Europadomstolen att samtliga ledamöter av läkarsamfundets regionala råd och det stora flertalet av ledamöterna i dess nationella råd, vilket bland sina medlemmar hade utsett ledamöterna i rådets disciplinnämnd, var praktiserande läkare som hade nominerats av medlemmarna av distriktsråden. Dessa råd organise-

rade själva viss akutsjukvård och var i viss mån konkurrenter till ”S.O.S. Médecins” i denna verksamhet. Sammansättningen av de dömande organen var därför sådan att det kunnat befaras att konkurrenssituationen skulle påverka avgörandet. Vissa ledamöter av de dömande organen hade dessutom haft en direkt befattning med akutsjukvård konkurrerande med den som organiserades av ”S.O.S. Médecins” eller i annat sammanhang tagit ställning mot det sätt på vilket ”S.O.S. Médecins” bedrev sin verksamhet.

Under sådana omständigheter kunde enligt Europadomstolens mening varken det regionala rådet eller det nationella rådets disciplinnämnd anses som en opartisk domstol, varför det också på denna punkt förelåg ett brott mot artikel 6:1.

14. Schöpfer mot Schweiz (dom 20.5.1998)

Klaganden Schöpfer var advokat i kantonen Luzern och försvarare för S., som häktats på grund av misstanke att han begått flera stölder. S:s hustru uppgav för Schöpfer att två befattningshavare vid distriktsmyndigheten i Hochdorf hade uppmanat henne att utse en ny försvarare för hennes man, om denne önskade bli frigiven. Schöpfer anordnade då en presskonferens, vid vilken han uttalade att såväl lagarna i kantonen Luzern som de mänskliga rättigheterna allvarligt kränktes av distriktsmyndigheten i Hochdorf och att så skett under många år. Han redogjorde för rättsövergrepp som han ansåg ha begåtts i samband med häktningen av S. och begärde att både prefekten, som fattat beslut om häktning, och andra befattningshavare skulle avskedas och en utredning igångsättas. Någon tid efter presskonferensen överklagade han ett beslut av prefekten om att S. skulle kvarbli i häkte och hade framgång såtillvida som appellationsdomstolen förklarade att ett rättegångsfel hade begåtts när S. inte hade inställts inför prefekten.

Schöpfers handlande föranledde ett disciplinärt förfarande mot honom. Disciplinnämnden för advokatkåren, *Aufsichtsbehörde über die Rechtsanwälte*, i Luzern konstaterade att Schöpfer inte hade använt sig av de rättsmedel som fanns till hans förfogande i fallet S. Han hade inte heller iakttagit den diskretion som man kunde förvänta sig av en advokat i fråga om anhängiga förfaranden. En advokats yttranden till pressen borde vara objektiva och måttfulla i tonen, och detta krav hade inte iakttagits av Schöpfer. Nämnden dömde honom för brott mot advokatetiken att böta 500 schweiziska francs.

Schöpfer överklagade beslutet till den schweiziska högsta domstolen, *Bundesgericht*, som avslog överklagandet. Domstolen framhöll att en advokat, som uttalar sig inför allmänheten, måste avhålla sig från yttranden som skadar rättskipningen. I det aktuella fallet hade Schöpfer straffats inte för att han kritiserat brott mot

mänskliga rättigheter utan för det sätt på vilket han gjort detta. Han hade använt fel ton i sin kritik och vissa anklagelser hade varit ogrundade.

Frågan i målet vid Europadomstolen var om den disciplinära bestraffningen av Schöpfer stred mot dennes rätt enligt artikel 10 i konventionen till yttrandefrihet.

Europadomstolen fann att bestraffningen av Schöpfer innefattade ett ingrepp i yttrandefriheten, vilket var grundat på lag och avsett att tillgodose ett av de i artikel 10:2 i konventionen angivna intressena, nämligen upprätthållandet av domstolarnas auktoritet och opartiskhet. Det återstod att bedöma om ingreppet kunde anses nödvändigt i ett demokratiskt samhälle för att tillgodose detta ändamål.

Europadomstolen framhöll att advokater har en central uppgift i rättskipningen och att deras ställning ålägger dem vissa särskilda skyldigheter i fråga om deras uppträdande. Man kunde enligt Europadomstolens mening också förvänta sig att de medverkar till att rättsliga förfaranden kan genomföras på normalt sätt och till att allmänhetens förtroende för rättskipningen upprätthålls. I det aktuella fallet hade Schöpfer valt att vända sig till pressen och först senare använt sig av tillgängliga rättsmedel. Detta var ett förfarande som var oförenligt med en advokats plikt att upprätthålla förtroendet för rättsväsendet. Hans beteende blev ännu mera betänkligt genom arten av den kritik han framfört och den ton i vilken han framfört denna. Med hänsyn härtill och till att den disciplinära påföljden endast varit ett relativt blygsamt bötesstraff fann Europadomstolen att de schweiziska rättskipande organen inte hade överskridit sin frihet (*"margin of appreciation"*) att fastställa gränserna för en advokats handlingsutrymme. Domstolens konklusion, som antogs med 7 röster mot 2, var därför att artikel 10 i konventionen inte hade kränkts.

15. Hozee mot Nederländerna (dom 22.5.1998)

Klaganden Hozee var verkställande direktör i två bolag, som blev föremål för utredningar av skattemyndigheterna. Misstankar om brott kom så småningom att riktas mot Hozee, som i juni 1984 hördes som misstänkt för brott. I juni 1985 inleddes en förundersökning mot honom, under vilken ett stort antal personer hördes. Förundersökningen avslutades i januari 1989, varefter åtal mot Hozee för bl. a. fem fall av bedrägeri väcktes i april 1989 vid regiondomstolen, *Arrondissementsrechtbank*, i Haag. I augusti samma år dömdes Hozee för fem fall av bedrägeri till fängelse och böter. Domen överklagades till appellationsdomstolen, *Gerechtshof*, i Haag, som i juli 1991 dömde Hozee för endast tre fall av bedrägeri till ett villkorligt fängelsestraff och ett väsentligt lägre bötesstraff. Hozees

överklagande till Högsta domstolen, *Hoge Raad*, avslogs i december 1992.

Frågan i målet inför Europadomstolen var om kravet i artikel 6:1 i konventionen på ett avgörande inom skälig tid hade respekterats.

Europadomstolen konstaterade att tiden mellan det första förhöret med Hozee och förundersökningens avslutande var fyra år och sju månader, vilket var en anmärkningsvärt lång tid. Emellertid hade det varit nödvändigt att klarlägga relationerna mellan en rad bolag och att analysera räkenskaper som utformats med syfte att försvåra kontrollen av olika transaktioner. Ett stort antal vittnen hade hörts och ett mycket omfattande material hade sammanställts. Med hänsyn härtill och till att myndigheterna tycktes ha fortlöpande arbetat med utredningen fann Europadomstolen den långa utredningstiden vara godtagbar. Det följande förfarandet inför domstolarna i tre instanser hade pågått i sammanlagt tre år och drygt tio månader, vilket inte kunde anses vara en alltför lång tid.

Europadomstolen konkluderade, med 7 röster mot 2, att artikel 6:1 i konventionen inte hade kränkts.

16. Vasilescu mot Rumänien (dom 22.5.1998)

I juni 1966 hade den rumänska militian i klaganden Elisabeta Vasilescus hem beslagtagit 327 guldmynt, vilka sedan hade deponerats i ett av Nationalbankens lokalkontor. Med anledning av en förfrågan från Elisabeta Vasilescu bekräftade inrikesministeriet 1991 att mynten beslagtagits och att beslaget förblivit bestående. Elisabeta Vasilescu väckte talan vid domstol med yrkande att utfå 40 guldmynt ingående i ett halsband samt ett par örhängen bestående av guldmynt. Genom ett domstolsavgörande i februari 1992 ålades Nationalbanken att utlämna dessa guldföremål till henne. Elisabeta Vasilescu sökte efter överklagande utvidga sin talan till att avse alla de beslagtagna guldmynten, men detta bedömdes som en otillåten ändring av talan. På begäran av generalprokuratorn undanröjde den rumänska högsta domstolen i oktober 1994 domen från februari 1992 under hänvisning till att endast statsadvokaten i vederbörande region var behörig att ta ställning till Elisabeta Vasilescus begäran om återlämnande av guldmynten.

Europadomstolen framhöll att den regionale statsadvokaten lydde under generalprokuratorn och justitieministern. Varken statsadvokaten eller generalprokuratorn kunde anses som en domstol enligt artikel 6:1 i konventionen. Genom att statsadvokaten förklarats ensam behörig att avgöra en fråga om Elisabeta Vasilescus civila rättigheter hade hon i strid med artikel 6:1 förvägrats sin rätt att få denna fråga prövad av domstol.

Eftersom Elisabeta Vasilescu var ägare till guldföremålen i fråga men förvägrats att återfå dessa samt hon inte heller kunnat få rättelse genom att hänvända sig till myndigheter och domstolar, förelåg enligt Europadomstolens mening ett slags konfiskation *de facto*, som var oförenlig med hennes rätt till respekt för sin egendom enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen.

Europadomstolens konklusion var därför att såväl artikel 6:1 i konventionen som artikel 1 i första tilläggsprotokollet blivit kränkta.

17. Socialistpartiet m. fl. mot Turkiet (dom 25.5.1998)

Det turkiska socialistpartiet bildades i februari 1988 och upplöstes genom dom av författningsdomstolen i juli 1992. Som skäl för att upplösa partiet åberopade författningsdomstolen att partiet i ett politiskt budskap hade hänvisat till två nationer, den turkiska och den kurdiska. Påståendet att det inom Turkiet fanns två nationer kunde inte accepteras, eftersom alla medborgare, oavsett etniskt ursprung, hade turkisk nationalitet. Partiets synsätt stred därför mot principerna om den turkiska nationens enhet och den turkiska statens territoriella integritet. Partiet var ideologisk motståndare till Atatürks nationalism, vilken var den grundläggande ideologin för Republiken Turkiet.

Upplösningen av partiet medförde att alla dess tillgångar förverkades och tillföll staten samt att partiets grundare och ledare inte tilläts ha liknande uppgifter i någon annan politisk sammanslutning.

Socialistpartiet, dess ordförande Ilhan Kirit och dess tidigare ordförande Dogu Perinçek klagade till Europadomstolen över brott mot deras rätt till föreningsfrihet enligt artikel 11 i konventionen.

Europadomstolen, som hänvisade till sitt avgörande i målet om upplösning av det turkiska kommunistpartiet (se SvJT 1998 s. 357 f.), konstaterade att det skett ett ingrepp i alla tre klagandenas rätt enligt artikel 11 samt att detta ingrepp hade stöd i turkisk lag och hade till syfte att tillgodose minst ett av de i punkt 2 i artikel 11 angivna intressena, nämligen skyddet av nationell säkerhet.

När det sedan gällde frågan om ingreppet kunde anses nödvändigt i ett demokratiskt samhälle erinrade Europadomstolen om den stora betydelsen av en fri politisk debatt. I de uttalanden som gjorts från partiets eller dess företrädares sida fanns ingenting som innefattade uppmaning till våld och terrorism. Däremot hade stöd uttalats för tanken på något slags federalism med turkar och kurder som jämställda parter. Att förbjuda en diskussion om sådana förändringar med fredliga medel kunde emellertid inte anses nödvändigt i en demokrati. Det förelåg därför ett brott mot artikel 11.

18. Gündem mot Turkiet (dom 25.5.1998)

Klaganden Ismet Gündem gjorde gällande att soldater och ”byvakter” vid två tillfällen i januari och februari 1993 hade förstört eller skadat hus och annan egendom i en liten by i provinsen Diyarbakir i sydöstra Turkiet. Bl. a. hade Gündems hus beskjutits och skadats allvarligt. Turkiska regeringen bestred att dessa händelser inträffat men framhöll att ett antal hus som tillhörde familjen Gündem hade bränts ner under en terroristattack sex eller sju månader efter de tidpunkter som uppgivits av Gündem.

Europakommissionen för de mänskliga rättigheterna företog bevisupptagning i Turkiet men kom till slutsatsen att det inte hade visats bortom rimligt tvivel att Gündems hus och egendom hade skadats av säkerhetsstyrkor och ”byvakter” vid de av honom uppgivna tillfällena. Europadomstolen fann inte skäl att avvika från denna bedömning. Det förelåg därför inte någon kränkning av artikel 3 (omänsklig eller förnedrande behandling), artikel 8 (rätt till respekt för privatliv och hem) i konventionen eller artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen (skydd för äganderätten).

När det sedan gällde frågan om Gündems rätt enligt artikel 13 i konventionen till ett effektivt rättsmedel blivit kränkt fann Europadomstolen bevisläget i målet vara sådant att Gündem inte ens på rimliga grunder kunnat göra gällande (*”arguable claim”*) att det förelåg brott mot konventionen. På grund härav konkluderade domstolen, med 13 röster mot 7, att inte heller artikel 13 hade överträtts.

19. Kurt mot Turkiet (dom 25.5.1998)

Klaganden Koçeri Kurt klagade över att hennes son Üzeyir Kurt försvunnit under omständigheter som gjorde turkiska staten ansvarig för försvinnandet. Hon gjorde gällande att turkiska säkerhetsstyrkor i samband med en operation i byn Agilli i november 1993 hade gripit och bortfört Üzeyir, som utsatts för tortyr och sedan inte mera hade avhörts. Turkiska regeringen bestred att Üzeyir hade gripits av turkiska säkerhetsstyrkor.

Europakommissionen för de mänskliga rättigheterna genomförde en bevisupptagning i Turkiet och fann det på grundval härav vara tillförlitligen styrkt att Üzeyir Kurt hade gripits av säkerhetsstyrkor och därefter försvunnit. Europadomstolen anslöt sig till denna slutsats.

Europadomstolen fann det inte visat att Üzeyir Kurt hade dött medan han varit berövad friheten eller att han utsatts för tortyr. Däremot hade klarlagts att han berövats friheten och att frihetsberövandet förnekats av myndigheterna. Han hade därför saknat alla de rättssäkerhetsgarantier som enligt artikel 5 i konventionen

skall tillkomma envar som berövats friheten. Ingen förklaring hade lämnats till vad som hänt Üzeyir efter hans gripande. Inte heller hade åklagaren föranstaltat om någon utredning, när Koçeri Kurt klagat över att hennes son tagits i förvar av säkerhetsstyrkorna. Under dessa omständigheter fann Europadomstolen, med 6 röster mot 3, att artikel 5 i konventionen hade kränkts. Domstolen framhöll särskilt att denna kränkning var av mycket allvarlig art.

Med samma röstetal fann domstolen att Koçeri Kurt utsatts för brott mot artikel 3 i konventionen (omänsklig eller förnedrande behandling) till följd av att myndigheterna under lång tid hållit henne i ovisshet om hennes sons öde och inte reagerat på ett adekvat sätt på hennes klagomål till åklagaren. Underlåtenheten att göra en meningsfull utredning visade också att hon hade saknat ett effektivt rättsmedel, varför domstolen, med 7 röster mot 2, fann att även artikel 13 i konventionen hade överträtts.

Slutligen prövade Europadomstolen frågan om de turkiska myndigheterna brutit mot sin skyldighet enligt artikel 25 i konventionen att inte hindra ett effektivt utövande av den enskilda klagorätten. Myndigheterna hade nämligen, medan målet var anhängigt vid kommissionen, vid flera tillfällen tagit kontakt med Koçeri Kurt, som därvid förmåtts att genom skriftliga förklaringar ta avstånd från målet, och hennes advokat hade hotats med åtal för sitt handlande i målet. Dessa handlingar innebar att myndigheterna ingripit på ett sätt som stred mot artikel 25. Med 6 röster mot 3 fann domstolen därför att turkiska staten inte hade fullgjort sina förpliktelser enligt denna artikel.

20. Maillard mot Frankrike (dom 9.6.1998)

Klaganden Maillard var officer i franska marinen. Hans klagomål gällde tidslängden av en rad förfaranden inför myndigheter och förvaltningsdomstolar rörande giltigheten av de vitsord som tilldelats honom med avseende på hans tjänstgöring inom marinen.

Europadomstolen erinrade om att tvister rörande rekrytering till och befordran i allmän tjänst som regel faller utanför tillämpningsområdet för artikel 6:1 i konventionen (t. ex. fallet Neigel mot Frankrike, SvJT 1997 s. 387 f.). I förevarande fall var det fråga om en bedömning av Maillards tjänstgöring, som var av betydelse för hans befordringsutsikter. Med andra ord kunde förfarandena anses i första hand avse Maillards karriär. De pekuniära aspekterna var inte tillräckligt framträdande för att förfarandena skulle anses gälla hans civila rättigheter. Följaktligen fann domstolen att artikel 6:1 inte var tillämplig på dessa förfaranden.

21. Cazenave de la Roche mot Frankrike (dom 9.6.1998)

Inom ramen för det kulturella och tekniska samarbetet mellan Frankrike och Marocko anställdes klaganden Hélène Cazenave de la Roche som lärare vid en arkitektskola i Rabat. Hennes anställning upphörde vid viss tidpunkt, men beslutet härom angreps av Hélène Cazenave de la Roche, som ansåg sig ha rätt till fortsatt offentlig anställning. Eftersom hon inte hade framgång i detta förfarande, väckte hon skadeståndstalan mot franska staten inför förvaltningsdomstolen, *tribunal administratif*, i Paris. Förvaltningsdomstolen tillerkände henne visst skadestånd, varefter talan fullföljdes till den administrativa appellationsdomstolen, *cour administrative d'appel*, i Paris, som fattade beslut om en mindre ändring av skadeståndsbeloppet.

Vid Europadomstolen klagade Hélène Cazenave de la Roche över att målet i strid med artikel 6:1 i konventionen inte hade avgjorts inom skälig tid.

Europadomstolen konstaterade att förfarandet vid de franska domstolarna inte primärt hade gällt Hélène Cazenave de la Roches rätt till anställning i offentlig tjänst utan hennes rätt till skadestånd, vilket var en civil rättighet. Artikel 6:1 var därför tillämplig i detta fall.

Det förfarande som målet gällde hade pågått i mer än åtta år och nio månader. Tvistefrågan hade inte varit särskilt komplicerad, och Hélène Cazenave de la Roche hade inte bidragit till att förlänga förfarandet. Däremot var domstolarna ansvariga för att saken inte förts framåt under flera perioder. Artikel 6:1 hade därför kränkts.

22. L.C.B. mot Storbritannien (dom 9.6.1998)

Mellan 1952 och 1967 genomförde Storbritannien atmosfäriska kärnvapenprov i Stilla havet. Bl. a. gjordes under tiden november 1957 — september 1958 flera sprängningar vid Julön (*Christmas Island*). I samband med dessa sprängningar beordrades militär personal inom området att vistas utomhus med ansiktet vänt bort från explosionsplatsen och med förbundna ögon fram till dess att explosionerna hade ägt rum. Klaganden L.C.B. gjorde gällande man i experimentellt syfte hade utsatt människor för strålning. Att detta varit syftet bestreds av brittiska regeringen.

L.C.B.:s far hade vid den aktuella tiden tjänstgjort i brittiska flygvapnet och varit stationerad på Julön. Han hade varit närvarande under sprängningarna och också deltagit i uppröjningsarbetet efter dessa. Dottern L.C.B. föddes 1966. Några år senare konstaterades att hon led av leukemi, vilket nödvändiggjorde behandling under hennes uppväxttid. Hon gjorde gällande att det fanns ett samband mellan denna sjukdom och den strålning hennes far utsatts för genom kärnvapenproven.

Vid Europadomstolen klagade L.C.B. över att den brittiska staten hade underlåtit att varna hennes föräldrar för de risker som hennes fars närvaro vid proven kunde medföra för hennes hälsa och att kontrollera hennes hälsa under de första levnadsåren. Hon ansåg att det i dessa hänseenden förelåg ett brott mot artikel 2 i konventionen (om rätten till skydd för livet).

Europadomstolen framhöll att artikel 2 i konventionen ålägger staterna inte endast att avhålla sig från beröva människor livet utan också att vidta lämpliga åtgärder för att skydda liv.

I förevarande fall fann Europadomstolen det inte klarlagt att L.C.B.:s far faktiskt hade utsatts för farlig bestrålning under sin tjänstgöring på Julön. Inte heller ansåg domstolen det visat att det fanns något orsakssammanhang mellan kärnvapenproven och L.C.B.:s leukemi. Det var dessutom ovisst om en tidigare diagnostisering av hennes sjukdom skulle ha lett till åtgärder som motverkat sjukdomens utveckling. Sammantaget kunde det inte anses visat att staten, mot bakgrund av tillgänglig information, hade bort varna L.C.B.:s föräldrar för eventuella konsekvenser för deras barn eller vidta andra särskilda åtgärder med avseende på henne. Något brott mot artikel 2 förelåg därför inte.

23. McGinley och Egan mot Storbritannien (dom 9.6.1998)

Vid tiden för de ovan under 22 behandlade kärnvapenproven tillhörde klaganden McGinley de på Julön (*Christmas Island*) stationerade ingenjörstrupperna. Klaganden Egan tjänstgjorde vid samma tidpunkt på ett örlogsfartyg som befann sig i närheten av Julön.

McGinley fick med tiden vissa hälsoproblem som han ansåg vara en följd av den strålning han utsatts för i samband med kärnvapenproven. Med hänvisning härtill ansökte han utan framgång om en höjning av den pension han åtnjöt. Han överklagade beslutet härom till domstol, *Pensions Appeal Tribunal*, som avslog överklagandet.

Även Egan fick hälsoproblem, som han tillskrev kärnvapenproven. Han ansökte om en militärpension, vilken vägrades honom. Han överklagade utan framgång beslutet till *Pensions Appeal Tribunal*.

McGinley och Egan gjorde gällande att de i strid med artikel 6:1 i konventionen hade förvägrats en effektiv domstolsprövning (*"effective access to a court"*), eftersom delar av deras militära läkarjournaler och uppgifter om strålningsnivån på Julön i samband med kärnvapenproven inte hade lämnats ut.

Europadomstolen framhöll att, om staten utan goda skäl hade hindrat McGinley och Egan att få tillgång till, eller oriktigt hade förnekat existensen av, dokument i dess besittning som skulle ha hjälpt dem att inför domstol påvisa att de hade utsatts för farliga

strålningsnivåer, detta skulle ha inneburit att de förvägrats en rättvis rättegång i strid med artikel 6:1. Emellertid fann Europadomstolen det inte visat att det fanns kvar några medicinska handlingar rörande McGinley och Egan från tiden närmast efter proven. När det gällde dokumentation rörande strålningsnivåer hade de haft möjlighet att hos vederbörande domstol begära ett editionsföreläggande gentemot staten, och de hade inte utnyttjat denna möjlighet. På grund av dessa omständigheter fann Europadomstolen, med 6 röster mot 3, att artikel 6:1 inte hade överträtts.

McGinley och Egan gjorde dessutom gällande att deras rätt enligt artikel 8 i konventionen till respekt för privat- och familjelivet hade kränkts till följd av att de inte fått del av ifrågavarande dokument.

Europadomstolen fann att McGinley and Egan hade ett starkt personligt intresse av att få tillgång till dokumentation utvisande vilken strålning de utsatts för och att respekten för deras privat- och familjeliv enligt artikel 8 kunde anses ålägga staten en positiv förpliktelse att ge dem upplysningar härom, eftersom det inte fanns något allmänt intresse som gjorde det nödvändigt att bevara sekretessen kring denna information.

Domstolen erinrade om att den i samband med artikel 6:1 funnit att McGinley och Egan kunde ha begärt ett editionsföreläggande gentemot staten men att de underlåtit att göra detta. Genom att det sålunda fanns en procedur för att utfå denna information fick staten anses ha fullgjort sin positiva förpliktelse enligt artikel 8, varför Europadomstolen konkluderade, med 5 röster mot 4, att inte heller denna artikel hade kränkts.

24. Twalib mot Grekland (dom 9.6.1998)

Klaganden Twalib var tanzanisk medborgare. Han arresterades i Grekland som misstänkt för narkotikabrott. Han befanns också vara innehavare av ett falskt pass.

Twalib åtalades för förfalskning och narkotikabrott. Vid domstolsförhandling i målet uteblev Twalibs försvarare L., varför domstolen uppdrog åt en medtilltalads försvarare N. att även försvara Twalib. Det gjordes ett kort uppehåll i förhandlingen för att N. skulle få tillfälle att förbereda sig för denna uppgift. Domstolen fann Twalib skyldig till narkotikabrott och brukande av falsk urkund samt dömde honom till livstids fängelse för narkotikabrotten och till åtta månaders fängelse för förfalskningsbrottet.

Twalib överklagade domen till en annan avdelning inom samma domstol. Under förfarandet inför denna avdelning biträddes Twalib av en annan försvarare. Avdelningen frikände honom med avseende på vissa åtalspunkter och dömde honom till tolv års fäng-

else för narkotikabrott och tre månaders fängelse för brukande av falsk urkund.

Twalib överklagade denna dom till kassationsdomstolen under angivande av att grunderna för överklagandet skulle senare preciseras av hans försvarare. Han ingav också en begäran om att en offentlig försvarare skulle utses för att hjälpa honom med att utforma dessa grunder. Kassationsdomstolen avvisade senare hans överklagande på grund av att inga grunder hade angivits.

Inför Europadomstolen klagade Twalib dels över brott mot artikel 6:1 i förening med artikel 6:3:b) i konventionen bestående i att den försvarare som biträtt honom under den första delen av förfarandet inte hade haft tillräcklig tid och möjlighet att förbereda hans försvar, dels över brott mot artikel 6:1 i förening med artikel 6:3:c) i konventionen bestående i att han inte kunnat erhålla rättsligt biträde i samband med överklagandet till kassationsdomstolen.

Europadomstolen fann att N. hade haft otillräcklig tid för att förbereda Twalibs försvar. Emellertid hade den dom som först meddelats överklagats till en annan avdelning inom domstolen med full behörighet att ompröva alla aspekter av målet. Vid den nya förhandlingen hade Twalib biträtts av en försvarare. Denne hade inte begärt att den första domen skulle undanröjas på grund av rättegångsfel. Dessutom hade omprövning av domen skett under iakttagande av normala rättssäkerhetsgarantier. Under dessa omständigheter fann Europadomstolen, med 6 röster mot 3, att det inte förelåg något brott mot artikel 6:1 i förening med artikel 6:3:b) i konventionen.

När det gällde avsaknaden av en offentlig försvarare under förfarandet vid kassationsdomstolen ansåg sig Europadomstolen kunna utgå från att Twalib hade saknat möjlighet att själv bekosta sitt försvar. Europadomstolen fann vidare att det redan med hänsyn till de grova brott som Twalib dömts för och det stränga straff som ådömts honom hade varit påkallat att förse honom med rättsligt biträde vid kassationsdomstolen. Därtill kom att förfarandet vid kassationsdomstolen var rättsligt komplicerat och att det krävdes särskild juridisk kunskap och erfarenhet för att föra talan vid denna domstol. Trots detta hade Twalib enligt grekisk lag inte haft möjlighet att få en offentlig försvarare för detta ändamål. Detta medförde enligt Europadomstolens mening att artikel 6:1 i förening med artikel 6:3:c) i konventionen hade kränkts i detta hänseende.

25. Teixeira de Castro mot Portugal (dom 9.6.1998)

I samband med spaningar rörande narkotikabrott tog civilklädda polismän kontakt med en person, V.S., i syfte att få denne att avslöja en leverantör av narkotika. De förklarade sig intresserade av

att köpa heroin, och V.S., som inte insåg att han hade att göra med poliser, nämnde klaganden i detta mål, Teixeira de Castro, som en möjlig leverantör. Poliserna fick kontakt med Teixeira de Castro, som på deras begäran anskaffade en kvantitet heroin. Överlämnandet skulle äga rum hemma hos V.S., men när Teixeira de Castro kom dit, presenterade sig polismännen och arresterade honom. Han dömdes senare till sex års fängelse för narkotikabrott.

Teixeira de Castro klagade över att han inte hade haft en rättvis rättegång i enlighet med artikel 6:1 i konventionen, eftersom han av polisen hade förmåtts att begå det brott för vilket han senare hade dömts.

Europadomstolen framhöll att användningen av polisinfiltratörer (*undercover agents*) måste hållas inom snäva gränser och att det allmänna intresset av brottsbekämpning inte rättfärdigar användningen av bevis som tillkommit genom anstiftan från polisens sida.

I förevarande fall hade det inte förelegat någon tidigare brottsmisstanke mot Teixeira de Castro, som var ostraffad och okänd för polisen. Vidare hade heroinet inte befunnit sig i Teixeira de Castros hem, utan han hade anskaffat det från en tredje person. Ingenting visade att Teixeira de Castro hade innehaft mera heroin än som beställts av polismännen. Slutsatsen härav var att polismännen inte hade begränsat sig till att passivt undersöka Teixeira de Castros eventuella brottsliga verksamhet, utan de hade anstiftat själva den brottsliga handlingen. Ingenting tydde på att ett brott skulle ha begåtts förutan polismännens medverkan. Detta innebar att Teixeira de Castro redan från början varit berövad förmånen av en rättvis rättegång. Europadomstolen konkluderade, med 8 röster mot 1, att det förelåg ett brott mot artikel 6:1 i konventionen.

26. Bronda mot Italien (dom 9.6.1998)

Klagandena, makarna Bronda, bodde tillsammans med sin dotter S.B. och hennes dotter S., som var född 1984. Eftersom S.B. enligt vissa utsagor försummade sina föräldraplikter mot S., beslöt en domstol i Genua i oktober 1987 att kommunen skulle överta vårdnadsansvaret för S. Emellertid kvarblev S. hos sin mor fram till september 1989, då de sociala myndigheterna omhändertog henne och placerade henne i ett barnhem. Härifrån bortfördes hon av sin mor. Hon påträffades och återfördes till barnhemmet. Hon placerades senare i ett fosterhem.

De utredningar som gjordes visade att S.B. led av en psykisk sjukdom och att det därför skulle vara vanskligt att anförtro henne ansvaret för S. Vidare framgick att S. bestämt motsatte sig en förflyttning bort från fosterfamiljen. Domstolen i Genua fann i augusti 1995 att S. nått sådan mognad att man måste ta hänsyn till

hennes egna önskemål och beslöt att hon skulle stanna kvar i fosterhemmet.

Makarna Bronda klagade över att S. inte återförts till sin egen familj, vilket enligt deras mening kränkte artikel 8 i konventionen (rätten till respekt för privat- och familjelivet).

Europadomstolen fann att det förelåg ett ingrepp i makarna Brondas rätt till respekt för familjelivet, vilket var grundat på lag och tjänade det legitima ändamålet att skydda S:s fri- och rättigheter.

En ytterligare förutsättning för att ingreppet skulle kunna godtas enligt artikel 8:2 var emellertid att det kunde anses nödvändigt i ett demokratiskt samhälle. Europadomstolen fann att så var fallet och fäste särskild vikt vid att den italienska domstolen hade gjort en omsorgsfull avvägning av de motstående intressena och vid att S. bestämt hade motsatt sig att lämna fosterfamiljen. Något brott mot artikel 8 i konventionen förelåg därför inte.

27. Tekin mot Turkiet (dom 9.6.1998)

Klaganden Tekin arresterades i februari 1993 under ett besök hos sin familj i en by i sydöstra Turkiet. Han fördes till en lokal gendarmeristation, där han enligt egen uppgift placerades i en kall cell utan vare sig belysning, säng eller filtar. Han gjorde vidare gällande att gendarmer hade misshandlat honom i cellen. Han hade sedan förts till en annan gendarmeristation, där han hade torterats på olika sätt och hotats med döden om han återvände till området i fråga.

Uppgifterna om förhållandena i cellen och om misshandel, tortyr och hotelser bestreds av turkiska regeringen.

För att utreda fakta i målet hade Europakommissionen för de mänskliga rättigheterna genom tre av sina medlemmar företagit en bevisupptagning i målet, varvid ett stort antal vittnen hade hörts. Kommissionen fann det med stöd härav vara utrett att Tekin hade hållits i en kall och mörk cell samt att han åsatts en bindel för ögonen och behandlats på ett sådant sätt att det funnits sår och märken på hans kropp i samband med att han förhörts. Till dessa slutsatser anslöt sig Europadomstolen.

Europadomstolen konkluderade, med 6 röster mot 3, att Tekin utsatts för omänsklig och förnedrande behandling i strid med artikel 3 i konventionen. Domstolen fann vidare, med 7 röster mot 2, att den utredning som företagits av de turkiska myndigheterna varit bristfällig och att även artikel 13 i konventionen (om rätten till ett effektivt rättsmedel) blivit kränkt.

28. Incal mot Turkiet (dom 9.6.1998)

Klaganden Incal var aktiv medlem av ett politiskt parti (”folkets arbetarparti”, förkortat ”HEP”), som vid den aktuella tiden var representerat i turkiska parlamentet men som senare upplöstes genom beslut av författningsdomstolen.

I juli 1992 beslöt partiets exekutivkommitté i Izmir, som Incal tillhörde, att dela ut ett flygblad i vilket man kritiserade vissa åtgärder som vidtagits av de lokala myndigheterna i Izmir och som syftade till att motverka gatuhandel utan tillstånd och tillskapandet av slumområden i olika delar av staden. I flygbladet framställdes de vidtagna åtgärderna som riktade mot den kurdiska befolkningsgruppen.

Med anledning av flygbladet väcktes åtal mot Incal och andra medlemmar av exekutivkommittén inför den nationella säkerhetsdomstolen. De anklagades för att ha sökt anstifta hat och fiendskap genom rasistiska uttalanden. Säkerhetsdomstolen fann Incal skyldig och dömde honom till fängelse och böter. Domen fastställdes senare av kassationsdomstolen.

Den första frågan vid Europadomstolen var om Incals rätt enligt artikel 10 i konventionen till yttrandefrihet hade kränkts.

Europadomstolen fann att det var fråga om ett ingrepp i yttrandefriheten som hade stöd i turkisk lag och som i vart fall tjänade det enligt artikel 10:2 legitima syftet att hindra oordning. Frågan var emellertid om ingreppet kunde anses nödvändigt i ett demokratiskt samhälle.

På denna punkt pekade Europadomstolen på den särskilda betydelse som yttrandefriheten har för politiska partier och deras aktiva medlemmar. I förevarande fall hade man i flygbladet kritiserat vissa myndighetsbeslut som var av intresse för befolkningen i Izmir. Man hade hänvisat till att det rådde en fientlig stämning gentemot medborgare av kurdiskt ursprung och påstått att åtgärderna var riktade framför allt mot dessa. Flygbladet innehöll också en uppmaning att göra motstånd mot det speciella krig som fördes mot kurderna och att för detta ändamål upprätta ”grannskapskommittéer”.

Europadomstolen fann att flygbladet innehöll uppmaningar till bl. a. den kurdiska befolkningen att kollektivt motsätta sig vissa politiska krav men ansåg inte att dessa kunde förstås som anstiftan till våld, fiendskap eller hat mellan medborgarna. Ingenting visade att Incal genom flygbladet avsett att ge stöd åt terrorism. Den påföljd som ådömts honom var dessutom sträng. Han hade dömts till fängelse i sex månader och tjugo dagar och var som följd av domen förbjuden att inneha allmän tjänst och att utöva olika slags verksamhet inom politiska organisationer, fackföreningar och andra sammanslutningar. Domen mot honom utgjorde med hän-

syn till dessa omständigheter ett oproportionerligt ingrepp i hans yttrandefrihet, och artikel 10 hade därför blivit kränkt.

Incal klagade dessutom över att rättegången mot honom inte motsvarade kraven i artikel 6:1 i konventionen. Han gjorde särskilt gällande att den nationella säkerhetsdomstolen inte var en oavhängig och opartisk domstol.

Europadomstolen framhöll att de turkiska nationella säkerhetsdomstolarna är sammansatta av två civila domare och en militär domare. Även om dessa militära domare åtnjuter vissa garantier mot obehörig yttre påverkan, är de officerare i armén och som sådana underkastade militär disciplin. De är för sin befordran beroende av beslut som fattas inom armén, och deras mandat som domare är begränsade till en period om fyra år.

Europadomstolen erinrade om att Incal funnits skyldig till att ha sökt sprida separatistisk propaganda och att han, som var civilperson, dömts av en domstol, i vilken det ingick en militär domare. Han hade kunnat på rimliga grunder befara att denne domare skulle kunna vägledas av ovidkommande hänsyn. Dessa farhågor kunde inte skingras genom att domen senare överprövats av kassationsdomstolen, eftersom denna domstol inte hade full jurisdiktion i målet.

Eftersom den nationella säkerhetsdomstolens oavhängighet och opartiskhet sålunda kunde ifrågasättas, fann Europadomstolen, med 12 röster mot 8, att det förelåg ett brott mot artikel 6:1 i konventionen.